

Olivier Messiaen | Turangalila

Część muzycznego tryptyku inspirowanego mitem o Tristanie i Izoldzie

Części utworu:

Introdukcja. *Modéré, un peu vif*

Pieśń miłosna 1. *Modéré, lourd*

Turangalîla 1. *Presque lent, rêveur*

Chant d'amour 2. *Bien modéré*

Radość krwi gwiazd. *Vif, passionné avec joie*

Ogród miłosnego snu. *Très modéré, très tendre*

Turangalîla 2. *Un peu vif, bien modéré*

Rozwój miłości. *Bien modéré*

Turangalîla 3. *Bien modéré*

Finał. *Modéré, presque vif, avec une grande joie*

Zdania co do wartości tego utworu były podzielone od początku jego istnienia. Wielu krytyków zarzucało [Messiaenowi](#) wątpliwy gust muzyczny, anachroniczny sentymentalizm, niespójność i eklektyzm. W istocie *Turangalîla* zawiera wszystkie najważniejsze cechy muzyki francuskiego twórcy: ptasie motywy, słodki liryzm, wyrafinowane harmonie i przede wszystkim oryginalne rytmy, połączone w artystycznie przekonującą całość.

Utwór powstał w latach 1946-1948 na zamówienie Sergiusza Kusewickiego. Messiaen nie lubił komponować na zamówienie, nie potrafił bowiem dotrzymać warunków odnośnie do ustalonej obsady wykonawczej, czasu trwania utworu oraz terminu oddania partytury. Tym razem jednak miał wolną rękę: mógł skomponować, co tylko chciał. I skomponował utwór, jakiego z pewnością nikt inny by nie wymyślił!

Nazwał symfonię „śpiewem miłosnym” i „hymnem do radości”. Wraz z dwoma innymi utworami francuskiego kompozytora – *Harawi* na sopran i fortepian oraz *Cinq rechants* na chór – *Turangalîla* tworzy tryptyk inspirowany mitem o Tristanie i Izoldzie.

To utwór okazałych rozmiarów; trwa ponad godzinę i grywa się go jako jedyny punkt w programie koncertu. Składa się z 10 części o programowych tytułach: po wstępnej *Introdukcji* następują część 2 – *Chant d'amour I (Pieśń miłosna I)*, część 3 – *Turangalîla I*, część 4 – *Chant d'amour II*, część 5 – *Joie du Sang des Étoiles (Radość krwi gwiazd)*, część 6 – *Jardin du Sommeil d'amour (Ogród snów miłosnych)*, część 7 – *Turangalîla II*, część 8 – *Développement d'amour (Rozkwit miłości)*, część 9 – *Turangalîla III*, całość zamyka część finałowa *Modéré, presque vif, avec une grande joie*.

Tytuł *Turangalîla* pochodzi z sanskrytu i oznacza model rytmiczny, opisany w XIII-wiecznej hinduskiej encyklopedii muzycznej *Sanhita Ratnakara*. *Turanga* odnosi się do tempa (dosłownie oznacza jeźdźca), *lîla* oznacza grę, lekkość, wdzięk. Rytm ten pojawia się również w [symfonii](#) Messiaena.

Monstrualnych rozmiarów orkiestra obejmuje wiele instrumentów dętych i perkusyjnych, a także fortepian solo i [fale Martenota](#). Rozbudowane kadencje fortepianu – napisane z myślą o Yvonne Loriod, studentce, a wkrótce żonie kompozytora – czynią z *Turangalîli* niemal koncert na [fortepian](#) i orkiestrę. Muzyka brzmi egzotycznie dzięki oryginalnej instrumentacji. Instrumenty klawiszowe stylizowane są na gamelan.

Premiera *Turangałili* odbyła się 1949 roku w Bostonie. Tamtejszą orkiestrą dyrygował Leonard Bernstein (Kusewicki się rozchorował), partię fortepianu zagrała Yvonne Loriod, a partię fal Martenota – Ginette Martenot. Od roku 1953 partię fal Martenota realizowała najczęściej Jeanne Loriod, siostra Yvonne. Pierwsze wykonanie w Europie odbyło się w 1950 roku w Aix-en-Provence.

Messiaen lubił wplatać w muzykę symboliczne tematy. W *Turangałili* wymienia cztery takie tematy: pierwszy występuje na ogół w [puzonach](#) i jest określany jako „temat-posąg” – Messiaen wskazuje na prekolumbijskie meksykańskie posągi. Drugi temat, grany przez dwa [klarnety](#), to „temat-kwiat”, trzeci – najważniejszy, pojawiający się w rozmaitych wcieleniach dźwiękowych – to „temat miłości”, a czwarty to następstwo akordów [fortepianowych](#), przecinających orkiestrę.

Monika Pasiecznik

Il. „Tristan i Izolda”, Edmund Leighton, Wikimedia Commons, PD